

Discussie over de monumentenzorg

In het onlangs verschenen NI-ROV-rapport „Zorgen om Monumenten”, wordt ingegaan op een veelheid van problemen waar de monumentenzorg mee te kampen heeft (1). Vrijwel alle knelpunten in het restauratiewerk komen er in aan de orde, en vrijwel altijd zijn de schrijvers goed geïnformeerd en vindingrijk in hun voorstellen tot verbetering van de situatie.

Het rapport draagt echter nog steeds de sporen van de tijd waarin de monumentenorganisaties nauwelijks reageerden op andere maatschappelijke ontwikkelingen. Ten opzichte daarvan heeft het nog steeds een te defensieve houding, een houding die bijna een tweede natuur is geworden van velen in de monumentenzorg.

Stap voorwaarts

Het rapport van de werkgroep is een grote stap voorwaarts omdat voor het eerst alle problemen waar van binnen en buiten de monumentenzorg op werd gewezen, aan de orde komen. Belangrijk is vooral de erkenning, dat het niet goed gaat met de monumentenzorg, en dat de geringe belangstelling van de bevolking hierin een rol speelt.

Letterlijk zegt het rapport over het monumentenjaar 1975: „Het lijkt er op, dat iedereen elkaar napraat, wanneer wordt gesproken over het grote succes van M-75, de toegenomen bewustwording van de bevolking, enz. Het lijkt er ook op, dat dit meer weg heeft van preken voor eigen parochie.”

Toch worden een aantal belangrijke onderwerpen onvoldoende besproken. De betrokkenheid van de bevolking en de financiële situatie van de monumentenzorg, om de twee belangrijkste te noemen, vallen buiten de aandacht van het rapport. De samenstellers menen, dat dit op zichzelf staande problemen zijn, die geen raakvlakken vertonen met de Volkshuisvesting of de Ruimtelijke ordening. (Deze twee raakvlakken vormden namelijk het oorspronkelijke onderwerp van onderzoek door de werkgroep). Bovendien wordt

De laatste jaren gaat het niet meer zo goed met de monumentenzorg. Het aantal restauraties is door subsidiegebrek aan het afnemen en de belangstelling van het publiek voor alles wat zich rond monumenten afspeelt lijkt te verflauwen. De toekomst ziet er al evenmin erg vrolijk uit, nu er in het kader van de structurele begrotingsombuiging in de komende vijf jaar een daling van de restauratiesubsidies zal optreden. Tot op heden hebben de gevestigde monumentenorganisaties over het algemeen defensief gereageerd op deze ontwikkelingen. Men voelde zich niet verantwoordelijk voor deze ontwikkelingen en weigerde de hand in eigen boezem te steken. Het is daarom verheugend te zien, dat er nu vanuit de monumentenwereld een aanzet is gegeven tot een meer nuchtere kijk op de dingen.

het raakvlak met de Volkshuisvesting, toch een van de studieopdrachten voor de werkgroep, uiterst beknopt in vijf bladzijden behandeld (2).

Op die plaats, maar ook elders in het rapport, wordt bijna alle kritiek van volkshuisvestingskundige aard terzijde geschoven door aan te voeren dat men zich alleen wil bezighouden met de eigenlijke doelstelling „het in stand houden van monumenten”. De argumenten van Volkshuisvesting tegen de huidige wijze van restaureren worden wat al te makkelijk opzij gezet, door ze te kwalificeren als „nevendoelestellingen”, of door te stellen dat het bij monumenten om maar één procent van de woningvoorraad gaat. Als men met dat laatste bedoelt, dat de normen van Volkshuisvesting hier niet hoeven te gelden, dan is er ook geen reden voor Volkshuisvesting om maar één cent subsidie te geven. Of voor de bevolking om laaiend enthousiast te zijn voor monumentenrestauraties als alleen een selecte groep Nederlanders de kans krijgt om in een monument te wonen.

Anti-speculatiebeding

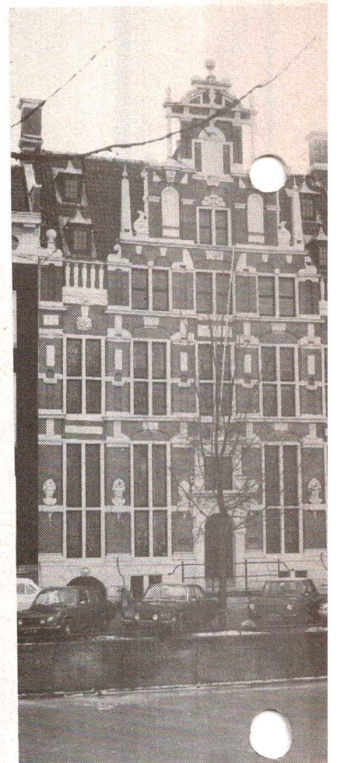
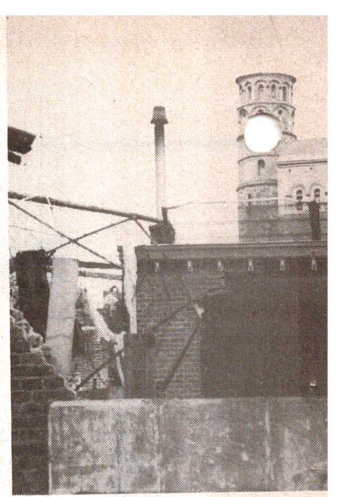
Wanneer het uitgangspunt wordt beperkt tot „het in stand houden van monumenten”, dan moet men ook geen mening geven over iets als een anti-speculatiebeding. Op grond van een partiële, slechts vanuit monumentenbelangen gedachte analyse, kan men immers geen evenwichtig oordeel geven over een maatregel die vooral gemoti-

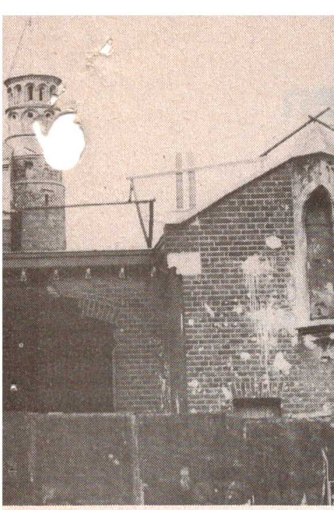
veerd wordt op grond van volkshuisvestingskundige overwegingen. De gevolgen van het restaureren strekken zich uit tot voorbij het gebied van de eigenlijke monumentenzorg. Dat feit wordt wel erkend, maar er worden vaak geen conclusies uit getrokken.

Betrokkenheid

De betrokkenheid van de bevolking wordt ook enigszins stiefmoederlijk behandeld. Men schrijft wel, dat het hier om een belangrijke zaak gaat, maar men maakt niet duidelijk waarom dat zo is. Vandaar dat men er ook niet goed weg mee weet. Meer gerichte informatie en meer decentralisatie moeten de bevolking sterker betrekken bij het monumentenwerk. Maar wat moet de bevolking precies te zeggen krijgen? Waaruit moet de inspraak bestaan? Omdat het belang van inspraak nergens goed wordt aangegeven valt te vrezen dat het in de praktijk weer om een veredelde vorm van voorlichting zal gaan.

Toch geloven wij dat met name hier de schoen wringt. Het aanwijzingsbeleid en de wijze van restaureren bevestigen de culturele exclusiviteit en het museumkarakter van de monumentenzorg. De bevolking van buiten de gebieden waar zich de monumenten bevinden ziet een levensgroot verschil tussen haar eigen woongebieden en de monumentale stadskernen. De conservering van de monumenten en de eenzijdige samenstelling van hun bewoning werken vervreemdend. Wat gerestaureerd

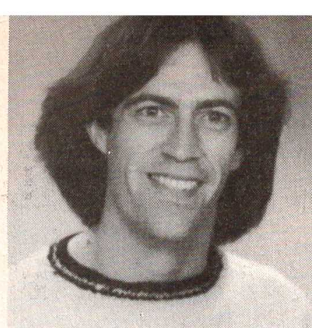

is, is niet meer herkenbaar, omdat het noch met vroeger, noch met het heden iets te maken heeft. De bevolking van de gebieden waarin de meeste restauratieactiviteiten zich afspelen, kan slechts met angst de restauraties zien voortschrijden: de burens zijn al weggerestaureerd en zij zullen spoedig volgen.

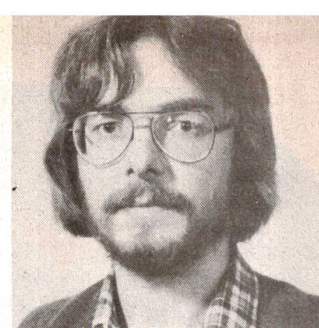
Zolang monumentenzorg niet iets is, dat op veel directere wijze wordt gedragen, ja uitgeoefend door de bevolking, hoeft de monumentenwereld er niet op te rekenen, dat er meer waardering voor het cultuur-historisch gebouwenbezit komt. Het is dan ook maar een kleine stap om te concluderen, dat de monumentenzorg zonder uitgebreide steun van de bevolking maar weinig politieke kracht zal hebben om verzekerd te blijven van een voldoende subsidiestroom.

Werkwijze verbeteren

Doordat het rapport een algemene analyse van de monumentenproblematiek achterwege laat, komen veel voorstellen tot verbetering van het functioneren van de monumentenbescherming op los zand te staan. De huidige werkwijze bij het herstellen en aanwijzen van monumenten wordt in grote lijnen ongewijzigd gelaten. Kunsthistorische normen, de overheersende rol van deskundigen en het minitieuze restaureren worden niet aan kritiek onderworpen, omdat deze buiten de reikwijdte van het rapport zouden vallen. Maar wat is de zin van het praten over inventarisatie van jonge monumenten en over decentralisatie als de huidige werkwijze niet grondig wordt veranderd? Die werkwijze leidt er namelijk toe, dat straks, bij een gigantisch bestand van jonge monumenten en een sterk gedaald subsidiebedrag, een beperkt aantal van die monumenten kan worden gerestaureerd, en dat het overgrote deel verkrot. Een andere wijze van restaureren is daarom noodzakelijk. Waar het om woonhuizen, of om gebouwen geïntegreerd in woonbuurten, gaat, zou gedacht kunnen worden aan oplossingen die uitgaan van renovatie. Binnen het kader van de daarbij gebruikelijke bewonersparticipatie kan dan rekening worden gehouden met cultuurhistorische aspecten.

drs. A. van Hooren

Drs. ir. A. Dreimuller

Bescherming

Op basis van wat bewoners interessant of mooi vinden en wat deskundigen inbrengen aan inzicht kan een zekere bescherming van bouwwerken en andere objecten tot stand komen. De veel directere betrokkenheid van de bevolking zal niet alleen de bewustwording van de waarde van het culturele erfgoed vergroten, maar ook leiden tot een geheel andere inhoud van het begrip cultuur (3). Welke mogelijkheden men ook ziet en welke oplossingen men ook zal aandragen voor een meer directere betrokkenheid van de bevolking, het uitspreken en analyseren van de toekomstige monumentenproblematiek zal een discussie over jonge monumenten en decentralisatie heel wat reëler maken.

Restaureren

In het rapport wordt trouwens met zoveel woorden ontkend dat de gebrekkige betrokkenheid van de bevolking iets te maken heeft met de wijze van restaureren. Wij citeren: „Sommige publicaties handelen over (vermeende) a-sociale gevolgen van monumentenzorg: door restauraties worden minder draagkrachtige bewoners verdreven, historische wijken in getto-achtige goudkusten omgetoverd (4).

„Al deze critici gaan echter gemakshalve voorbij aan het feit, dat in het kader van de monumentenzorg wel degelijk eenvoudige woonhuismonumenten op sobere wijze worden opgeknapt” (5). Voorbeelden van dergelijke restauraties zijn echter maar moeilijk te vinden. De samenstellers van het rapport verwijzen weliswaar naar een artikel van Brinkgreve (6), maar deze weet niet beter dan als voorbeeld het Bergkwartier in Deventer te geven. En het is juist dit Bergkwartier dat in het rapport als voorbeeld van a-sociaal restaureren wordt genoemd!

Kritiek

Wij zouden, samengevat, willen betogen, dat de zwakte van het rapport is gelegen in een te sterke gerichtheid op de restauratie van het monument. Daardoor was er te weinig ruimte om de kritiek op het algemene functioneren van de monumentenzorg constructief te gebruiken. Als gevolg daarvan is men niet in staat geweest een algemene analyse te geven van de problemen waar de monumentenbescherming mee kampt. Het resultaat is, dat de reactie op die kritiek wederom defensief is en vanwege de beperkte uitgangsstelling onvoldoende. Het creatieve denkwerk mag alleen geslaagd worden genoemd bij deelp Problemen en bij het partieel functioneren van de monumentenzorg. Op dat laatste gebied heeft de werkgroep echter uitstekend werk geleverd en veel goede oplossingen voor problemen aangedragen.

Wij hopen dat op het congres dat in het voorjaar van 1981 naar aanleiding van dit discussierapport wordt gehouden, de algemene aspecten van het werken van de monumentenzorg meer aan bod zullen komen dan in dit rapport is gebeurd. Het is in het belang van de monumentenzorg en de hele gebouwde omgeving.

Literatuur

- 1) Zorgen om monumenten. Een evaluatie van het monumentenbeleid in Nederland sinds 1961. NIROV, juni 1980.
- 2) Zorgen om monumenten, blz. 21-25.
- 3) Zie ook Wonen TA/BK, 1980, nr. 16/17/18.
- 4) Zorgen om monumenten, blz. 24.
- 5) Zorgen om monumenten, blz. 24.
- 6) Bouw, december 1979.

